

TÜRKİYE'DE YAŞ SEBZE-MEYVE ÜRETİMİ VE SORUNLARI

Nedim Arıkbay

1. GİRİŞ

Türkiye'nin sahip olduğu doğal kaynaklar, iklim, toprak ve yağış durumu, hemen her türlü meyve ve sebze üretimi için son derece uygundur. Nitekim dünya'da yetiştirildiği sanılan 140'a yakın meyve ve sebze türünün 80'den fazlası ülkemizde yetiştirilebilmektedir (8,S.I.).

Meyve ve sebze alt sektörü, ülkemiz ekonomisinde önemli bir yere sahip bulunan tarım sektörünün, üzerinde önemle durulması gereken potansiyel bir üretim sektörünü oluşturmaktadır. Meyve ve sebze alt sektörü, toplam tarımsal üretim değerinin %18.5'ini (1989), toplam tarımsal ihracat değerinin ise %45.8'ini (1990) gerçekleştirmektedir.

Mevcut meyve ve sebze üretimiyle, toplumun meyve ve sebze gereksinmesinin karşılanması ve ihracat yapılması yanında, gıda sanayinin de hammaddesi sağlanmaktadır. Meyve plantasyonlarının oluşturduğu doğal güzellik ve bahçe bitkilerinin toprağın korunması yönünden taşıdıkları önem, meyve ve sebze alt sektörüyle ilgili olarak belirtilmesi gereken diğer faktörlerdir.

Ülkemiz sosyo-ekonomik yapısında önemli bir yeri bulunduğu açıkça görülen meyve ve sebze üretiminde, planlı dönemin başlangıcına kadar gerçekleştirilen üretim artışları oldukça yavaş olmuştur. Planlı dönemle birlikte meyve ve sebze üretiminde önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Meyve üretimindeki yıllık artışlar (1983 yılı fiyatlarıyla); 1972-1977 döneminde %0,6, 1977-1982 döneminde %4.1 ve 1978-1983 döneminde ise %1.4 olmuştur. Söz konusu dönemlerde sebze üretimindeki yıllık artışlar sırasıyla %3.3, %4.5 ve %3 olarak gerçekleşmiştir. (7,s.152). Beşinci beş yıllık plan dönemi 'nde (1985-1989) meyve üretimdeki yıllık artışın %1.8, sebze üretimindeki yıllık artışın ise %3.1 olması beklenmektedir. Altıncı beş yıllık plan dönemi 'nde meyve üretiminde %3.1, sebze üretiminde %5.2 'lik yıllık artış öngörülmüştür (6,s.53).

Halen tarımsal üretim ve beslenme bakımından önemli bir sorunu bulunmayan ülkemiz yönünden, meyve ve sebze üretiminde gerçekleştirilen bu olumlu gelişmelerin yeterli görülmemesi gerekir. Zira oldukça hızlı artan bir nüfusa sahip olmamız yanında, döviz gelirlerimizin artırılması bakımından da ihracat artışını sağlamak durumundayız.

*Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Ankara

2-YAŞ SEBZE VE MEYVE ÜRETİMİ

Türkiye ekolojik bakımından dokuz tarım bölgesine ayrılmıştır. Bu tarım bölgelerinde, bölgenin özelliklerine göre çeşitli tarımsal faaliyetler yoğunluk kazanmıştır. Yaş sebze ve meyve üretimine ülkemizin hemen her bölgesinde rastlanmakla birlikte, bu tarımsal faaliyetin daha çok Akdeniz, Ege ve Marmara Bölgelerinde yaygın olduğu görülmektedir. Bu bölgelerimizde ayrıca sera tarımı da yoğun olarak yapılmaktadır. Yaş meyve ve sebze üretimi, Türk tarımının genel karakteristiğine uygunluk gösteren son derece küçük ve dağınık işletmelerde yapılmaktadır. Bununla birlikte oldukça iyi durumda olan meyve plantasyonlarının bulunduğu da bilinmektedir.

Ülkemiz meyve ve sebze üretimi yönünden sahip olduğu tür sayısının çokluğu yanında büyük bir çeşit bolluğuyla da karşılaşmaktayız. Bunun doğal sonucu olarak çoğu meyve bahçelerinde çok sayıda türe ve çeşide raslamak mümkündür. Ancak son yıllarda tek veya az sayıda türden oluşan, az sayıda çeşide yer verilen meyve bahçeleri de kurulmuştur.

2.1 Üretim Alanı

Türkiye 'nin yüzölçümü 77.797.127 hektar olup, bunun %35.6 'sına tekabül eden 27.8 milyon hektarı tarım alanı olarak kullanılmaktadır. Mevcut tarım alanının %2.2 'sini sebze bahçeleri, %2.1 'ini bağlar ve % 5.5 'ini ise meyve bahçeleri oluşturmaktadır. 1988 yılı itibariyle, sebze bahçelerinin genişliği 612 bin hektar, bağların 590 bin hektar, meyve bahçelerinin ise 1,5 milyon hektardır.

Tablo 1- Tarım Alanlarının Kullanılışa Göre Dağılımı (1.000 Hektar)

Yıl	Tarım Alanı	İşlenen Alan	%	Sebze Bahçeleri	%	Bağlar	%	Meyve Bahçeleri	%	Zeytinlik	%
1950	16.008	14.542	90.8	-	-	561	3.5	608	3.8	297	1.9
1955	22.808	20.998	92.1	-	-	707	3.1	660	2.9	443	1.9
1960	25.324	23.264	91.9	-	-	782	3.1	730	2.9	548	2.1
1965	25.861	23.556	91.1	-	-	800	3.1	862	3.3	643	2.5
1970	27.339	24.296	88.9	448	1.6	845	3.1	1.019	3.7	731	2.7
1975	27.662	24.418	88.3	490	1.8	790	2.8	1.163	4.2	801	2.9
1980	28.175	24.560	87.2	596	2.1	820	2.9	1.386	4.9	813	2.9
1985	27.530	23.933	86.9	662	2.4	625	2.3	1.489	5.4	821	3.0
1988	27.763	24.174	87.1	612	2.2	590	2.1	1.531	5.5	856	3.1

Kaynak: - DiE, Türkiye'de Toplumsal ve Ekonomik Gelişimin 50 Yılı, Ankara, 1973.
- DiE, Tarım İstatistikleri Özeti, Ankara, 1988.

Bağ, sebze ve meyve alanlarının yıllar itibariyle gelişimine baktığımızda ; meyve alanlarında sürekli bir artış izlenirken, bağ ve sebze alanlarında son yıllarda bir azalma olduğu görülmektedir.

Sebze üretiminden bahsedildiğinde, ülkemizde son yıllarda önemli gelişmeler gösteren örtü altı yetiştiriciliğine de değinmek zorundayız. 1987 yılı itibarıyla; 14.454 dekarı cam, 74.769 dekarı ise plastik olmak üzere toplam 89.223 dekar sera alanı bulunmaktadır (9,s.5).

2.2 Üretim Miktarı ve Verim

Genel olarak 1960 'lı yıllara kadar oldukça yavaş bir üretim artışı gösteren meyve ve sebze üretiminde, 1960'lı yıllardan sonra önemli artışlar gözlenmiştir. Bu üretim artışında, üretim alanlarının genişlemesi yanında yetiştirme tekniklerinin iyileştirilmesi, gübreleme ve ilaçlama gibi girdi kullanımlarının payı vardır.

Tablo 2-Yaş Meyve Ve Sebze Üretimi (Ton)

MEYVELER	1969	1980	% Artış
-Yumuşak Çekirdekliiler	820.450	2.407.300	193,4
-Taş Çekirdekliiler	376.550	2.193.500	482,5
-Üzümsü Meyveler	3.999.010	4.042.000	1,0
-Turunçgiller	611.264	1.474.000	141,1
SEBZELER			
-Yaprağı Yenen Sebzeler	928.913	1.419.700	52,8
-Meyvesi Yenen Sebzeler	6.525.525	13.958.000	113,8
-Baklagil Sebzeler	313.502	560.000	78,6
-Soğansız Yumru ve Kök Seb.	182.486	451.000	147,1
-Diğer Sebzeler	23.117	68.020	194,2
TOPLAM	13.780.817	26.573.520	92,8

Kaynak: DİE

1969-1990 dönemini kapsayan yaklaşık 20 yıllık sürede, genel bir değerlendirmeyle, hemen her tür yaş meyve ve sebze üretiminde artışlar olmuştur. Yaş meyve ve sebze gruplarına ait üretim artışları %1-482 arasında değişmektedir. Toplam yaş meyve ve sebze üretimi ise 13.8 milyon tondan 26.6 milyon tona yükselerek %92.8 artış göstermiştir.

Bununla birlikte, ürün bazında bir değerlendirme yapılacak olursa, bazı meyve ve sebze türlerinin üretimlerinde kayda değer gelişmeler olmamıştır. Tablo-2' den de görülebileceği gibi, sözkonusu dönemde üzüm üretiminin azalması nedeniyle, üzüksü meyveler grubunda sadece %1'lik bir üretim artışı olmuştur.

Sözkonusu dönemde, elma, armut, kayısı, kiraz, şeftali, vişne, nar, çilek, altıntop, limon ve mandalina gibi meyve türlerinde, enginar, marul, pazı, semizotu, balkabağı, domates, biber, fasulye,

taze sarımsak , havuç, kırmızı turp ve karnabahar gibi sebze türlerinde önemli üretim artışları gerçekleştirilmiştir. Bu ürünlerin genellikle ihracat şansı olan ürünlerin olduğu gözönüne alınırsa, üretimin giderek daha çok pazara yöneldiğini söylemek mümkündür.

Tarımda verimlilik, üretim faktörlerinin ne ölçüde etkin kullanıldığına bir ölçüsüdür. Bu bağlamda, toprak özellikleri ve yapısı ile iklim koşullarının tarım sektöründe verimliliğe büyük ölçüde etkili olduğu bilinmektedir. Doğanın bu ekolojik özelliklerini değiştirmek mümkün olmamakla birlikte girdi kullanımının artırılması, yeni üretim teknolojilerinin uygulanması gibi etkinliklerle verim düzeyinin artırılması sağlanabilmektedir.

Özellikle planlı dönemin başlamasından bu yana, verimliliğe etki eden bu üretim faktörlerinin uygulanması sonucunda, yaş meyve ve sebze üretiminde önemli verimlilik artışları olmuştur. Bu gelişmeler sonucunda, verimlilik yönünden yaş meyve ve sebze türlerinde iyi bir durumda olmakla birlikte (Tablo-3) genel olarak verimlilik düzeyinin artırılması üzerinde durmak gerekmektedir.

Tablo 3-Bazı Yaş Meyve ve Sebze Türlerinde Verim Karşılaştırması (kg/da)

MEYVELER	Türkiye(1)	AT-12 (2)
-Elma	1.500	2.390
-Armut	1.000	2.000
-Kayısı	1.000	980
-Şeftali	1.200	1.230
-Limon	3.000	1.330
-Mandalina	3.000	1.010
SEBZELER		
-Domates	4.000	4.550
-Havuç	2.000	3.600
-Hıyar	3.000	7.610
-Sarımsak	500	640
-Patlıcan	3.000	2.740
-Karpuz	4.000	2.810

- Kaynak: 1) DPT, Türkiye ikinci Meyve ve Sebze Projesi, Cilt IV., Ankara.
2) Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı, AT'da Yaş Meyve Sebze Ortak Piyasa Düzeni ve Sektörü, Ankara.

Tablo 4- Mevcut ve Olması Gereken Verim Düzeyleri (kgda)

Meyveler	Mevcut Verim	Olması Gereken	% Artış Olasılığı
-Elma	1.500	3.000	100
-Armut	1.000	2.500	150
-Kayısı	1.000	2.000	100
-Şeftali	1.200	3.000	150
-Limon	3.000	4.000	33
-Mandalina	3.000	5.000	66
Sebzeler			
-Domates	4.000	6.000	50
-Havuç	2.000	3.000	50
-Hıyar	3.000	4.500	50
-Sarımsak	500	1.000	100
-Patlıcan	3.000	4.500	50
-Karpuz	4.000	6.000	50

Kaynak: DPT, Türkiye İkinci Meyve Ve Sebze Projesi, Cilt IV., Ankara.

Yapılan incelemelere göre, meyve türlerinde %33-150, sebzelerde ise %50 verimlilik artışı (Tablo-4) sağlamak mümkündür. Şüphesiz bu verimlilik artışının sağlanmasında daha önce belirtilen üretim faktörlerinin büyük etkisi olacaktır.

3. Yaş Sebze ve Meyve Üretim Sorunları

Yaş sebze ve meyve üretiminin günümüzdeki sorunlarını, tarım sektörünün, daha dar anlamda bitkisel üretimin genel sorunlarından ayırmamız pek mümkün değildir.

Meyve ve sebze üretimi ile ilgilenen tarım işletmelerinin %99'unun küçük işletmeler olması, üreticilerin teknik bilgi düzeylerini sınırlamaktadır. Bundan dolayıdır ki yurt içi ve yurt dışı pazarlara dönük standart meyve ve sebze çeşitlerinin üretimi çok zor yaygınlaşabilmektedir (8.s.142).

Mevcut yaş sebze ve meyve üretim potansiyelinden daha iyi yararlanmak, bu bağlamda, verim ve üretim artışını sağlamak için, üretimle ilgili sorunların çözümünü gerektirmektedir.

3.1. Üreticilerin Teknik Bilgi Düzeyi

Tarımsal üretim faaliyetinde üretici, üretim kaynakları bulan, bir araya getiren, üretimi yönlendiren, organize eden oldukça geniş kapsamlı bir işlev görmektedir. Bu nedenle, üreticilerin teknik bilgi düzeyi verimliliği ve dolayısıyla üretimi direkt olarak etkileyen bir faktördür.

Üreticilerin; bahçe kurma tekniği, budama, gübreleme, sulama, toprak işleme, hastalık ve zararlılarla mücadele gibi yetiştirme teknikleri, hasat ve muhafaza teknikleri konularındaki bilgi yetersizliği yaş sebze ve meyve üretim ve kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir.

3.2. Girdi Temini ve Kullanımı

Yaş meyve ve sebze üretiminde çok sayıda girdi kullanılmakla birlikte, bu bölümde sadece tohum, fide, fidan, bağ çubuğu, gübre, tarımsal mücadele ilacı, hormon ve tarımsal kredi temini ve kullanım durumu incelenmeye çalışılacaktır.

3.2.1. Tohum, Fide ve Fidan

Bitkisel üretimin en önemli girdilerinden biri tohumdur. Yüksek verimli tohumluk kullanımının diğer girdilerin de kullanımına bağlı olarak verimi %10-25 oranında artırdığı bilinmektedir.

Geride bıraktığımız 1980'li yıllarda alınan yasal önlemlerle tohumluk üretim ve dağıtımında, bir takım sorunlara rağmen tohumculuğun geliştirilmesine özel önem verilmiş ve bu alanda önemli gelişmeler olmuştur. 1983 yılında tohumluk fiyatları serbest bırakılmış. 1984 yılında verimi, kalitesi ve ekonomik değer yüksek, iç ve dış pazar taleplerine uygun kalitede yeterli miktarda tohumluğun ithaline izin verilmiş ve 1985 yılında tohumculuğun teşviki hakkında bir karar yürürlüğe girmiştir. Getirelen teşvik önlemleriyle tohumculuk endüstrisinin kurulmasına çalışılmıştır.

Halen tohumluk üretim, dağıtım ve pazarlamasıyla ilgili olarak 17 kamu kuruluşu, 44 özel tohumculuk kuruluşu faaliyet göstermektedir. Sebze tohumluklarının yaklaşık %97' lik bölümü özel kuruluşlar tarafından karşılanmaktadır.

Tohumlukla ilgili sorunları; tohumluk fiyatlarının yüksekliği, ithal edilen tohumlukların özelliklerinin ayrıntılı bir şekilde bilinmemesi ve yeterli adaptasyon denemelerinin yapılmaması ve ithalatın süreklilik kazanması sonucunda dışa bağımlılığın artması şeklinde sıralamamız mümkündür. Üreticilerin tohumluk konusundaki şikayetleri arasında, çimlenme oranının düşüklüğü ve bozuk tohumlukların satılması da yer almaktadır.

Tohum ve fide sebze üretiminin, fidan ise meyve üretiminin en önemli unsurlarıdır. Üreticilerin fide yetiştiriciliği konusundaki bilgi yetersizliği önemli ölçüde verim düşüklüğüne neden olmaktadır.

Ülkemizde meyve ve asma fidanı üretimi, kamu ve özel sektör fidancıları tarafından yapılmaktadır. Genelde, ülkemizin yıllık 7-8 milyon meyve ve 9-10 milyon asma fidanına ihtiyacı vardır. Üretim durumuna baktığımızda, meyve fidanı üretiminde kamu sektörünün 3.5 milyon fidan üretimi yanında, özel sektörde yılda yaklaşık 7-8

milyon fidan üretmektedir. Meyve fidan üretiminde ülke ihtiyacı yeterince karşılanmakta ve yıllara göre değişmekle beraber yılda 3-3.5 milyon civarında bir meyve fidanı da ortadoğu ülkelerine ihraç edilmektedir. Ancak, asma fidanı üretiminde bu sevindirici tabloyu görme imkanı yoktur. Asma fidanında kamu sektörü üretimi olan 4-5 milyona, yaklaşık 1-1.5 milyon civarında olan özel sektör üretimi de katıldığında, yine de ülkemizde hayli yüksek bir fidan açığı görmekteyiz (11,s.32). Bu fidan açığı, filoksera zararlısına karşı tek çözüm olarak ileri sürülen amerikan asma anacı kullanımı düşünüldüğünde, bağcılığın gelişmesi için özellikle aşılı fidan ihtiyacının karşılanmasını zorunlu kılmaktadır.

Meyveciliğin geliştirilmesi bakımından, fidan ihtiyacının karşılanması kadar, toprak ve iklim koşullarına uygun, hastalıklara dayanıklı, verim ve kalitesi yüksek fidanların yetiştiricilere arz edilmesi, bodur anaçlardan ve mekanizasyon olanaklarından yararlanılması da büyük önem taşımaktadır.

3.2.2. Gübre

Bitkisel üretimde birim alandan elde edilen verimin artırılmasında başta gelen girdilerden biri de gübredir. Bu itibarla, gübre üretimi ve kullanımı tarımsal gelişmenin ya da verim düzeyinin en önemli göstergesi olarak kabul edilmektedir. Buna karşılık, birim alanda kullanılan gübre miktarı bakımından komşu ülkelerde ya da avrupa ülkeleriyle bir karşılaştırma yapıldığında yetersiz durumda olduğumuz görülmektedir.

Gübrelemede; dengeli ve ekonomik bir gübreleme ön koşuldur. Gübrelemenin çevre kirlenmesine yol açmadan yapılması gerekmektedir. Bu konuda önem taşıyan bir diğer faktör gübre-ürün fiyat ilişkileridir. Yaş meyve ve sebze üretiminde gübre kullanımına bu bağlamda bir yaklaşımda bulunulduğunda; üreticilerin diğer tarımsal üretim faaliyetlerinde olduğu gibi toprak ihtiyaçlarına göre gübre kullanılmasında hassas davranmadığı, istenilen cins ve miktarda gübre temininde zaman zaman güçlüklerle karşılaştığı ve üreticilerin yapılan gübre subvansiyonlarına rağmen sürekli artan gübre fiyatlarından yakındığı görülmektedir.

3.2.3. Tarımsal Mücadele ilacı ve Hormon

FAO tarafından yapılan araştırmalara göre, genel olarak, gelişmekte olan ülkelerde bitki hastalık ve zararlıları nedeniyle hasat öncesi ürün kaybının %30-50, hasat sonrası kayıpların ise %5-15 olduğu saptanmıştır. Bu durum gerek yaş sebze ve meyve üretiminde gerekse bitkisel üretiminde tarımsal mücadelenin önemini açıkça ortaya koymaktadır.

Tarımsal mücadele ilaçlarının bu önemi yanında, tarımsal üretimde entansifleşmeye bağlı olarak ilaç kullanımında önemli artışlar meydana gelmiştir. Ülkemizde etkili madde olarak pestisid kullanımı 1980-1988 döneminde %47.31, hektara pestisid kullanımı

ise 1980-1987 döneminde %29.41' lik bir artış göstermiştir. (2.s.217). Yaş sebze ve meyve üretimi yönünden tarımsal mücadele ilacı kullanımı konusunda belirtilmesi gereken bir diğer faktör de; yapılan araştırmalar sonucunda, tarım ilacı kullanımında bölgeler arasında dengesizlik olduğu ve tarım ilacı kullanımının daha çok yaş sebze ve meyve üretiminin yaygınlaştığı Akdeniz ve Ege Bölgelerinde yoğunlaştığının belirlenmesidir. Bu nedenle tarım ilacı kullanımıyla ilgili sorunların çözülmesi yaş sebze ve meyve üretimi yönünden büyük önem taşımaktadır.

Tarım ilacı kullanımıyla ilgili sorunlar, üreticilerin bu ilaçları bilinçsizce kullanması ve kullanımın her aşamasında etkili bir kontrol sisteminin olmamasından kaynaklanmaktadır. Sonuçta; çevre kirliliği ve standartlara uygun olmayan üretim gibi çeşitli sorunlar ortaya çıkabilmektedir.

Yaş sebze ve meyve üretimi konusunda belirtilmesi gereken bir diğer faktör, son yıllarda kullanımı daha da yoğunlaşan bitki büyümesini düzenleyici maddelerdir. Özellikle örtüaltı yetiştiriciliğinde kullanılan kimyasal kökenli maddeler çeşitli olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Öncelikle bu maddelerin kullanımı konusunda büyük bir boşluk vardır. Bu maddelerin kullanım dozu ve şekli tam olarak bilinmemektedir. Sonuçta; istenilen kalitede ürün elde etmek mümkün olmamaktadır.

3.2.4. Tarımsal Kredi

Tarımsal kredi, üreticilerin, öz sermayesinin yeterli olmadığı durumlarda, her türlü üretim girdilerinin sağlanmasına ve tesislerin kurulmasına yarayan yabancı sermayedir. Türk tarımının genel karakteristiğine uygunluk gösteren, yaş sebze ve meyve üretiminde bulunan küçük işletmelerin, finansman kaynaklarının yetersizliği dikkate alındığında, bu üretim dalında da tarımsal kredinin büyük önem taşıdığı ortaya çıkmaktadır.

Faiz oranlarının yüksekliği tarımsal kredi konusundaki önde gelen sorundur. Halen uygulanan faiz oranları %50' leri bulmaktadır. Sermayenin devir hızının düşük, risk ve belirsizliklerin oldukça fazla olduğu tarım sektörünün, bu denli yüksek faiz oranlarına uygun olduğunu söylemek mümkün değildir.

Tarımsal krediler konusunda değinilmesi gereken bir diğer husus, kredi miktarlarının yetersizliğidir. Kredi ihtiyacını banka ve kooperatif gibi finansman kuruluşlarından sağlayamayan üretici, örgütlenmemiş kredi kaynaklarına başvurmakta ve finansman ihtiyacını oldukça yüksek faizlerle karşılamaktadır. Türkiye' nin çeşitli bölgelerinde tarım işletmeleri üzerinde yapılan araştırma sonuçlarına göre, örgütlenmemiş kredi piyasasının toplam tarımsal kredilerdeki payı %5.56 ile %49.51 arasında değişmektedir. (1.s.197).

3.3. Girdi-Ürün Fiyat İlişkisi

Ülkemizde tarımsal ürün pazarlarında monopol piyasadan, serbest piyasaya kadar çeşitli pazar tipleri bulunmatadır. Güçlü pazarlama örgütlerine sahip olmayan üreticilerin pazara hakimiyetleri oldukça sınırlıdır. Buna karşılık üreticiler tarımsal üretimde kullanılan girdi fiyatlarını da kabul etmek durumundadır. Bu nedenle tarımsal girdi-ürün fiyat ilişkisi tarımsal üretimi etkileyen bir özellik taşımaktadır.

Tablo 5-Tarımsal Ürün-Girdi Fiyatlarının Karşılaştırılması (TL-kg)

Ürünler	1979 yılı	1987 yılı	% artış
-Limon	8.03	269.00	3250
-Portakal (yafa)	11.30	178.00	1475
-Greyfurt	6.53	131.00	1906
-Mandalına	13.53	229.00	1562
-Domates	8.27	198.00	2294
-Patlıcan	10.62	208.00	1858
-Pırasa	8.11	152.00	1774
-İspanak	10.08	191.00	1785
-Gübre(am.nitrat %26)	1.40	82.00	5757
-ilaç (lebaycid)	215.00	9831.00	4472
-Mazot	9.00	278.00	2989

Kaynak: -DİE, Çiftçi Eline Geçen Fiyatlar Endeksi
-TZOB, Ziraî ve İktisadî Durum Raporları.

Tablo-5'de 1979-1987 dönemi itibariyle, yaş sebze ve meyvede üreticinin eline geçen fiyatlardaki artış ile girdi fiyatlarındaki artışlar verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi ürün fiyatlarındaki artışlar %1475 ile 3250 arasında değişirken, girdi fiyatlarındaki artışlar %2989 ile 5757 arasında olmuştur.

4. SONUÇ

Türkiye' nin sahip olduğu doğal kaynakları, iklim, toprak ve yağış durumu meyve ve sebze üretimi için son derece uygundur. Üretimde önemli gelişmeler gerçekleştirilmekle birlikte, sahip olunan potansiyelden optimum düzeyde yararlanıldığını söylemek mümkün değildir. Bu potansiyelden yararlanılırken; üretimin, tüketici taleplerine göre yönlendirilmesi, kalitenin arttırılması, en az üretim artışının sağlanması kadar büyük önem taşımaktadır. Bu kapsam içerisinde şu önerilerde bulunulabilir.

-Üretimin ve kalitenin arttırılabilmesi için üreticilerin teknik bilgi düzeyini yükseltecek teknik yardım, eğitim ve danışmanlık hizmetleri daha yoğun bir şekilde sürdürülmelidir.

-Üretim ve kalite artışını sağlayacak olan tohum, fide, fidan, gübre

ve tarım ilacı gibi modern girdilerin üreticiye zamanında ve uygun fiyattan teminini sağlayacak önlemler alınmalıdır.

Bu girdilerin üretimi, ithali, dağıtımı ve kullanımı konusunda mevcut bazı boşlukların giderilmesi bakımından etkin kontrol önlemleri alınmalıdır. Böylelikle bu girdilerin bilinçsizce kullanımı sonucunda ortaya çıkan olumsuzluklar önlenebilir.

Üreticiler bu girdileri kullanabilecek parasal olanaklardan yoksun bulunmaktadır. Bu nedenle, üretici, yatırım ve işletme aşamasında düşük faizli krediyle desteklenmelidir. Böylelikle üreticilerin örgütlenmemiş kredi kaynaklarına bağımlılığı azaltılmalıdır.

Üretimi direkt olarak etkileyen girdi-ürün fiyat ilişkilerine dikkat edilmeli; üreticinin belli bir oranda kar etmesi ve dolayısıyla üretim ve kalite artışını sağlayacak yatırımlara yönelmesi sağlanmalıdır. Üreticiler, tercihen kooperatifler aracılığıyla, gerek girdi temini, gerekse üretim ve pazarlama aşamasında güçlü bir şekilde temsil edilmelidir.

Yaş sebze ve meyve üretiminin kesin bir envanteri çıkarılmalı, üretim, hasat ve pazarlama aşamalarındaki kayıpların önlenmesi için gerekli önlemler alınmalıdır.

Üretimin iç ve dış pazar talep miktarlarına göre yönlendirilmesi bakımından, bazı ürünlerde örnekleri bulunan sözleşmeli üretim biçiminin yaygınlaştırılmasına çalışılmalıdır.

KAYNAKÇA

1. Bülbül Mehmet ve Ark., Türkiye'de Tarım İşletmelerinin Sermaye Durumu ve Kredi Kullanımı, Türkiye'de Ziraat Mühendisliği 3. Teknik Kongresi, Ankara, 1990.
2. Delen, Nazif; Özbek Tahsin; Türkiye'de Tarım İlacı Kullanımı ve Yarattığı Sorunlar Türkiye Ziraat Mühendisliği 3. Teknik Kongresi, Ankara 1990.
3. DiE, Tarım İstatistikleri Özeti, Ankara, 1989.
4. DiE, Türkiye İstatistik Yıllığı, Ankara, 1987.
5. DiE, Türkiye'de Toplumsal ve Ekonomik Gelişmelerin 50 Yılı, Ankara, 1973.
6. DPT, 6 ncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara, 1989.
7. DPT, 5 ncı Beş Yıllık Kalkınma Planı öncesi Gelişmeler, Ankara, 1985.
8. DPT, Türkiye İkinci Meyve ve Sebze Projesi, Cilt iv., Ankara.
9. Günel, Tanju; Dünyada ve Türkiye'de Seracılık, Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı Dergisi, Sayı: 25, Ankara, 1988. Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı, AT' da Yaş Meyve ve Sebze Ortak Piyasa Düzeni ve Sektörü, Ankara.
11. Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı Dergisi, Sayı: 46, Ankara, 1989.
12. TZOB, Ziraat ve İktisadi Rapor, Ankara, 1990.